

Opgave 2 Afrofuturisme

Afrofuturisme is een stroming in kunst, literatuur, film en muziek. Daarin worden Afrikaanse tradities en mystiek gecombineerd met technologische sciencefiction en fantasy.

De afrofuturistische kunstenaar Rashaad Newsome heeft voor zijn kunstwerk *Being* een digitale figuur gecreëerd. Deze artificiële intelligentie (AI) kan de rol aannemen van een West-Afrikaanse verhalenverteller en coach, een danser en een historicus. Newsome roept met dit kunstwerk vragen op over mensbeelden.

Volgens Andy Clark zijn mensen *natural-born cyborgs*.

- 2p 7 Leg dit mensbeeld van Clark uit. Ga daarbij in op zijn opvatting dat het brein goed is in het gebruiken van de omgeving.

Het kunstwerk *Being* is interactief.

Toeschouwers gaan met de digitale figuur in gesprek. Zij praten door een microfoon en de digitale figuur geeft antwoord en stelt wedervragen. De gesprekken gaan bijvoorbeeld over

vrijheid, lichamelijke autonomie of het toenemende gebruik van AI.

Clark maakt een onderscheid tussen een cyborg en een interface.

- 1p 8 Leg uit dat toeschouwers **niet** via een interface met de digitale figuur in het kunstwerk *Being* communiceren.

Afrofuturistische kunstwerken verbeelden vaak een mogelijke toekomst. Ook Newsome wil dit doen met zijn kunstwerk *Being*. De digitale figuur heeft – zoals Newsome het noemt – *agency*, de vrijheid om te handelen. Volgens Newsome verdient elke ‘being’ *agency*. Soms begint de digitale figuur in *Being* zomaar te dansen of op eigen initiatief te vertellen over een bepaald onderwerp.

Jos de Mul speculeert over het toekomstige wezen van de mens en beschrijft onder andere het extrahumanistische zwermgeest-scenario en het posthumanistische zombie-scenario. Beide scenario's roepen ethische vragen op.

- 4p 9 Geef De Muls extrahumanistische scenario weer **en** geef een voorbeeld van een ethische vraag die bij dit scenario kan spelen.
Geef vervolgens De Muls posthumanistische scenario weer.
Leg tot slot met het voorbeeld van de digitale figuur in *Being* uit welke ethische vraag bij dit scenario kan spelen.

Afrofuturisme is een reactie op de Europese koloniale geschiedschrijving over het slavernijverleden. Daarin is eeuwenlang geen aandacht geweest voor de manier waarop zwarte tot slaaf gemaakten zijn beroofd van hun mens-zijn.

In de gefantaseerde toekomstbeelden van afrofuturistische kunstenaars worden de menselijke identiteit en de verhoudingen tussen zwarte en witte mensen niet bepaald door de raciale blik van het kolonialisme.

Afrofuturistische kunstenaars creëren allerlei mensbeelden zonder die geschiedenis, geïnspireerd op technologie zoals in het voorbeeld van *Being*, of gebaseerd op Afrikaanse mythologie.

Volgens Piet Vroon en Douwe Draaisma zijn mensbeelden historisch contingent. Zij gaan hierbij uit van technische en wetenschappelijke ontwikkelingen. Historische contingentie kan ook vanuit andere gebieden worden uitgelegd.

- 1p 10 Leg uit dat afrofuturistische mensbeelden laten zien dat mensbeelden historisch contingent zijn.

Bij een tentoonstelling waar Newsomes werk te zien was, wordt de afrofuturistische kritiek op de raciale blik van het kolonialisme als volgt beschreven:

tekst 4

[Afrofuturistische] kunstwerken beginnen met bewustzijn van het idee dat 'ras' sociaal geconstrueerde fictie is. Biologisch-wetenschappelijk is er geen verschil tussen mensen met verschillende kleuren behalve de kleur van hun huid. [...] In deze tentoonstelling verbeelden zwarte kunstenaars uit de Afrikaanse diaspora [afstammelingen van tot slaaf gemaakte Afrikanen die buiten Afrika leven] hun eigen fantasie om naar andere mogelijkheden te kijken dan de raciale blik van vandaag de dag, naar andere manieren om de realiteit te construeren.

bron: Kunsthal.nl, In the black fantastic, 2022/2023

Volgens Helmuth Plessner wordt de menselijke bestaanservaring gekenmerkt door excentrische positionaliteit. Deze bestaanservaring neemt Plessner als uitgangspunt voor zijn antropologische wet van bemiddelde onmiddellijkheid.

Volgens Frantz Fanon is de bestaanservaring van mensen van kleur gevormd door de blik van anderen.

- 3p 11 Leg de afrofuturistische kritiek op de raciale blik van het kolonialisme in tekst 4 uit met:
- Fanons argument dat de bestaanservaring van mensen van kleur is gevormd door de blik van anderen,
 - Plessners begrip excentrische positionaliteit, en
 - Plessners wet van bemiddelde onmiddellijkheid.

De voorstellingen van de zwarte danseres en choreograaf Cherish Menzo passen in de stroming van het afrofuturisme. Zij onderzoekt in haar manier van bewegen het zwarte lichaam: hoe zijzelf en anderen dit ervaren. In haar voorstellingen creëert ze een vervreemdend universum waarin ze de grens tussen wit en zwart bevraagt en die grens laat vervagen door een 'raadselachtige nieuwe manier van bewegen' te ontdekken. Hieraan ging een zoektocht vooraf waarin zij wilde loskomen van zowel westerse als niet-westerse perspectieven op het lichaam in dans:

tekst 5

Menzo vertelt dat ze haar hiphopachtergrond en andere 'zwarte' stereotypes zo veel mogelijk van zich heeft afgeschud, bang om in dat hokje geduwd te worden: 'Ik wilde een technische danseres worden en gewaardeerd en erkend worden vanuit een westerse perspectief. [Nu heb ik] de ruimte gevonden om te onderzoeken wat mij triggert, op mijn manier. Heel bevrijdend.'

bron: Francine van der Wiel, Cherish Menzo: In 'Jezebel' onderzoek ik wat mij triggert, NRC 2020

In de fenomenologie van Maxine Sheets-Johnstone is de bestaanservaring van de mens gegrond in het bewegende lichaam.

2p 12 Leg deze opvatting van Sheets-Johnstone uit.

Beargumenteer vervolgens met tekst 5 of Menzo's onderzoek naar het zwarte lichaam aansluit bij deze opvatting van Sheets-Johnstone.

Volgens Donna Haraway heeft de mens de opdracht om te blijven beantwoorden aan wat het bestaan van ons vraagt.

2p 13 Leg deze opvatting van Haraway uit.

Beargumenteer vervolgens met tekst 5 of Menzo volgens jou met haar voorstellingen waarin ze de grens tussen wit en zwart bevraagt, aansluit bij deze opvatting van Haraway.

Existentialisten zouden het wezen van de mens als volgt kunnen definiëren: de mens is een wezen bij wie de existentie voorafgaat aan de essentie.

Die definitie kan aansluiten bij Miriam Rasch' beschrijving van het *e/se*.

In een artikel wordt Menzo beschreven als iemand 'tussen vrouw en freak, mens en dier, hiphop en hedendaags, ongrijpbaar en stereotype: Cherish Menzo overstijgt alle hokjes.'

3p 14 Leg met de beschrijving van Menzo uit wat Rasch bedoelt met het *e/se*. Geef vervolgens een vooronderstelling bij de existentialistische definitie van het wezen van de mens.

Leg tot slot met die vooronderstelling uit dat deze definitie aansluit bij Rasch' *e/se*.

Opgave 3 Dieren begrijpen

Mensen proberen zichzelf vaak beter te begrijpen door zich te vergelijken met andere dieren.

René Descartes dacht dat mensen fundamenteel verschillen van dieren. Deze opvatting had gevolgen voor de behandeling van dieren door mensen.

Mensbeelden, zoals dat van Descartes, hebben een ethische dimensie.

- 2p 15 Leg met het mensbeeld van Descartes uit dat mensen volgens hem verschillen van dieren.

Leg vervolgens met de behandeling van dieren door mensen uit dat Descartes' mensbeeld een ethische dimensie heeft.

Chimpansees lijken in veel opzichten op mensen. Op internet gaan filmpjes rond die suggereren dat chimpansees kunnen lachen. Zo is te zien hoe een chimpansee verrast reageert op een goocheltruc, waarbij een bekertje buiten zijn zicht wordt leeggemaakt. Als de chimpansee het lege bekertje ziet, zet hij grote ogen op en valt met open mond achterover.

Volgens Helmuth Plessner is lachen typisch menselijk, vanwege de dubbelzinnige verhouding van mensen tot hun eigen lichaam en het menselijke vermogen tot symbolische uitdrukkingen.

Plessner stelt dat zijn theorie over lachen niet door waarnemingen kan worden weerlegd. Volgens veel dieronderzoekers zou een waarneming zoals het beschreven filmpje, wel kunnen bewijzen dat chimpansees kunnen lachen.

- 3p 16 Leg met het voorbeeld van lachen de dubbelzinnige verhouding van de mens tot het eigen lichaam uit.

Leg vervolgens uit dat chimpansees volgens Plessner **niet** kunnen lachen. Ga daarbij in op het vermogen tot symbolische uitdrukking.

Geef tot slot met het vermogen tot symbolische uitdrukking een argument **tegen** Plessners standpunt dat chimpansees niet kunnen lachen.

Dieronderzoek kan op verschillende manieren worden gedaan. Zo kun je door samen te leven met een huisdier en er een persoonlijke band mee op te bouwen, je huisdier misschien goed leren kennen. Veel mensen kunnen voorbeelden geven waarmee ze de intelligentie of de emotionele gevoeligheid van hun eigen huisdier proberen aan te tonen. Sommige onderzoekers zien wetenschappelijke experimenten echter als betrouwbaarder, onder andere omdat de onderzoekers daarbij onzichtbaar kunnen blijven.

In de wetenschapsfilosofie wordt een onderscheid gemaakt tussen waardegebondenheid en waardevrijheid.

- 1p 17 Leg uit dat dieronderzoekers een voorkeur kunnen hebben voor experimenten boven alledaagse observaties, met de begrippen waardegebondenheid en waardevrijheid.